

Merkezi Avrasya, Sibirya kuşağı dâhil, Türkleri arasında destan anlatıcılığı açısından bakıldığında daireleştirme veya daireleşme temayülünün temel özelliklerden biri olarak öne çıktığı görülür. Bu da Türk dinleyicisi açısından bakıldığında sevdiği kahramanın soyunun tükenmesine gönlünün rıza göstermediği anlaşılmaktadır. Özbek rivayetinde de bu özellikler kendini gösterir. Bünyesinde barındırdığı kimi arkaik unsurlar, unvanlar ise kahramanlarının kadim zamanlar ile ilişkili

olabileceğine işaret ettiği kanısındayım.

Köroğlu Destanı araştırmaları açısından Özbek rivayeti metninin bir kısmının da olsa yayımlanmış olmasının yeni değerlendirmelere yol açacağı şüphesizdir. Genç araştırmacıyı bu çalışmasından dolayı kutlar, tez olarak hazırlanmış olduğu metinleri de bir an önce yayımlamasını dilerim.

İsmet Çetin'in deyişi ile Ergenekon'dan çıkıştan bu yana yazdığım ilk yazıyı çok şükür tamam eyledim.

BATAKLIKTA AÇAN ÇİÇEKLERİN HİKÂYESİ: HATİCE GÜNEŞ'İN LOTUS ÇİÇEKLERİ ROMANI

Hakan Değirmenci

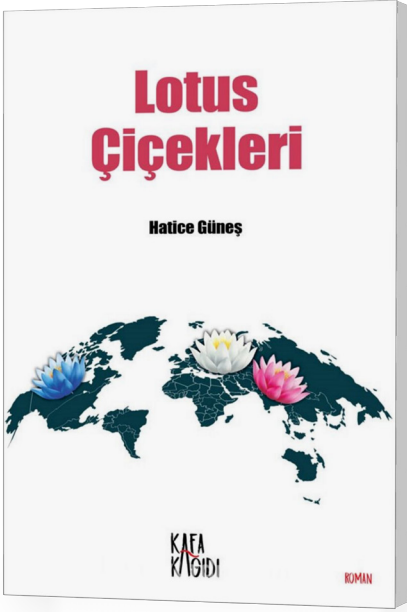
Lotus Çiçekleri, Hatice Güneş'in ilk romanı. Geçtiğimiz yıl Kafa Kâğıdı Kitap tarafından neşredilen ve 224 sayfadan oluşan romanın müellifi bir akademisyen. Öncelikle, *Lotus Çiçekleri* otobiyografik bir anlatı. Her edebî mahsul, müellifin kendisinden izler taşır. Özellikle roman ve öykü gibi tahkiyeye dayalı edebî türlerde bunu daha yakından gözlemlemek mümkündür. Dolayısıyla Güneş'in bu ilk romanında da kişisel yaşamından kesitlerle karşılaşırız.

Romanı okurken zihnimin bir köşesinde sürekli Şerif Benekçi'nin *Bir Şafak Yürüyüşü* adlı eseri asılı kaldı. Benekçi'nin dış göç olgusunu ele aldığı bu romanda, kendi ülkesinde bir kaşık suda birbirini boğabilecek üç ayrı insanın bir başka ülkedeki değişimleri ve dostluk-

ları anlatılıyordu. Yani roman boyunca bir molla, bir milliyetçi ve bir sosyalist, bir şeyleri paylaşabilecekleri ortamı yokluyorlardı. Gurbetin yalın hakikati, her biri ayrı ufuklarda yoğunlaşan arayış ve sancuları törpülüyor, bu üç farklı insanı deyim yerindeyse hizaya getiriyordu.

Bu romanda da uzak bir coğrafyada yaşayan üç farklı insanın dramı var. Fakat bu kez kahramanlarımız kadın. Her biri birer lotus çiçeği. Hepsisi de bataklıkta açan birer çiçek. Benekçi'nin romanında kahramanları bir araya getiren itici güç, burunları sızlatan gurbet acısı iken buradaki itici güç ise kadın olmak. O romanda tasavvufi izler çok daha yoğundu, burada ise kadınlar "sevgi"de buluşuyor. Esmâ, Ayşe ve Maria, birbirlerini tanıyor, anlıyor, kadın olmanın zorluğunda buluşuyor ve başarmanın saadeti ve gönül rahatlığı içinde geçmişe sünger çekip yeni bir sayfa açıyorlar kendilerine.

Güneş, romanını "Sevgili kızım Hilâl'e, biricik oğlum Ârif'e ve tüm kadınlara" notuyla sunmuş. Roman, birbirine yakın uzunluklarda on dokuz ayrı bölüm-

den oluşuyor. Her birinin başlığından orada ne anlatılacağını seziyorsunuz. “Kilitli Şehir” başlığını taşıyan ilk bölümde, romanın merkezî kahramanı Esmâ'nın Yeni Delhi'de yaşadığı salgın günlerine atıf var. Romanın anlatma zamanı 2019'un Aralık ayında başlıyor ve Esmâ'nın orada geçirdiği altı ayın ardından tamamlanıyor. Romanın olay zamanı ise 1979 yılının Şubat ayında, Esmâ'nın Bolvadin'de geçen çocukluğuyla başlıyor. Romanda geriye dönüşlerle her üç kahramanın hayat hikâyesine gidiyoruz. Tabii daha çok Esmâ'nın üzerinde anlatıcının kamerası. Her ne kadar anlatıcı 3. tekil şahıs olsa da hikâyede Esmâ'yı çokça hissediyorsunuz.

Romanda iki vaka paralel ilerliyor. Alta, aksiyonu oluşturan vaka Müslüman öğrencilerin özgürlük mücadelesi, üstte ise üç kadının hikâyesi anlatılıyor. 1970'li yılların ortalarına gidiyoruz ilkin. Esmâ'nın çocukluğu, o sıralarda gencecik bir kadın olan annesinin zamansız ve trajik ölümü, kardeşiyle

anneannesinin evine gitmek zorunda kalmaları, kardeşine annelik yapması “O gün sadece annesini değil, çocukluğunu da kaybetmişti.” sözleriyle verilir. Derken Esmâ ilkokula başlar. Umut doludur, ileride onu hiçbir zaman yalnız bırakmayacak öğretmeni Süheyla Hanım vardır bu dönemde yanında. Dedesinin ifadesiyle “Asil azmaz, bal kokmaz.” bir kadındır öğretmeni, şefkatli ve idealisttir. Şairin ifadesiyle “kalbinde merhamet adlı çınar” olanlardan. Babasının elim bir trafik kazasında vefat etmesiyle bu kez de yetim kalırlar. Henüz on dört yaşında iken ne olduğunu anlamadan evlendirilir. O sırada yirmi yaşında olan kocası Ömer, karısını sevmektedir ama bu, Esmâ'yı gelin gitdiği ataevinde korumaya yetmeyecektir. O artık bir hizmetçi hatta köledir o evde. 1 kilo 400 gram doğan ilk bebeği, zor şartlar altında doğum yapmaktan ve bakımsızlıktan ertesi gün kuvözde ölür. Daha sonra ilki kız diğeri erkek iki çocukları daha olur genç çiftin. Birbirine sınımsız sarılırlar. Hatta o ara Esmâ memurluk sınavında üstün başarı göstererek bir adalet lisesine memur olur. Her şey yolunda giderken Ömer “Ben seni yarı yolda bırakıyorum.” deyip beyninde oluşan bir hastalıktan sonra, ızdırap içinde geçen on dokuz ayın ardından vefat eder. Böylece öksüz ve yetim büyüyen Esmâ, genç yaşta dulluğu da tadar. Hayat devam etmektedir. Esmâ, dışarıdan liseyi bitirir, daha sonra eğitim fakültesini kazanarak Türkçe öğretmeni olur ve kurum içi yükselttilerek öğretmen kadrosuna atanır. Fakat Esmâ'nın “gayret atı” yorulacak gibi değildir. Yüksek lisans ve doktora yapar, doçent olur. Bu sırada kızı tıp doktoru, oğlu ise bir emniyet mensubu olur. Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın ifadesiyle “hiç ummadığım yerde/ nâgâh açılır perde/ derman erişir derde”.

Maria ve Ayşe'nin hikâyesi, Esmâ'nın-kine göre biraz daha geri planda. Maria, Kanadalı bir kadın hemşire. Gençlik aşkı Sam ile bir aile kurarlar. Bu evliliğin meyvesi olan kızları Emily ile mesut bir şekilde yaşarlarken, Brown ailesinin tesiriyle kocası raydan çıkar ve geçimsizlik başlar yuvalarında. Kavga dövüş kıyamet derken o kapkara günlerin birinde Maria'nın eline geçen bir kitap, *Mümtaz Mahal* ona bir çıkış yolu gösterir. Batıların "conversiyon" dedikleri şeyi yaşar Maria. Bahailik dinini seçer ve anne babasının da rızasını alarak Toronto'dan ayrılıp küçük kızı ile birlikte bu dinin merkezi olan Delhi'ye gelir, Lotus Tapınağı'na sığınır. Her üç kadının buluşma yeridir artık bu tapınak.

Ayşe ise Hindistanlı bir Müslüman kadın ve avukat. Esmâ'dan farkı, sevgi ve huzur içinde bir çocukluk dönemi geçirmiş olması. Musi nehrinin kenarında çiçeklerle dolu, üzerinde her daim kuşların uçtuğu bir yayla evinde dünyaya gelmiş. Onun böylesine rengârenk dünyası, kendisinden on altı yaş büyük bir mobilyacıyla zorla evlendirilmesi ile kararır. Yani evlilikte yüzü gülme-yenlerden.

Lotus Çiçekleri'nde en çok dikkatimi çeken şey yazarın anlatım dilindeki başarısı. Romanın başında muzip bir anlatım var. İstanbul Boğazı'nda uzun yıllar sonra görülmeye başlanan yunus balıkları, Tayvan'daki filler, misafirhanedeki kertenkeleler ve sivrisineklerin anlatıldığı bu ilk bölüm tebessüme neden oluyor. Bizi önce güldürmek, sonra ağlatmak istemiş yazar. Bu oldukça önemli. Zira romanın ana malzemesi dil ve anlatımdır. Orada bir tempo tutturamayan, belirli bir seviyeye çıkamayan romancının, nitelikli okuru ikna etme şansı yoktur. Böyle derken romanı dil ve üsluba indirgemek değil

kastım, aksi hâlde Orhan Pamuk'u başarısız bir romancı olarak görmemiz gerekir. Evet, onun dili kullanma biçiminde yer yer ciddi sorunlar var. Sadece o mu, Halide Edib ve Sait Faik'te de dil kusuru çöktür. Ancak bir yapıtı nitelikli hâle getiren başka unsurlar da vardır: teknik, tema, biçim-içerik örtüşmesi, anlatıcının konumu, gerçekle aradaki mesafe vb. Tabii burada Güneş'i överken "Onun dilinde bir şiirsellik vardır." demek istemiyorum. Vurgulamak istediğim husus akıcılık. "Roman dili" diye bir şey vardır ve bu dil, şiire ne kadar yaklaşıyorsa o kadar sakıncalıdır. Baki Ayhan'ın tespitiyle, roman dilini yakalayamayan yazarlar şiirsellikten medet ummaya başlar. Tıpkı imgesel dili yakalayamayan kısır şairlerin anlatıcılıktan medet ummaya başlaması gibi. Yazarı, bölümler arası geçişlerde oldukça başarılı buldum. Her bölümün sonunda merak duygusu oluşturulmuş, neyi nerde keseceğini ve yeni bölüme nasıl başlayacağını iyi biliyor yazar. Romanda zaman kullanımı hakkında yukarıda kısaca bilgi vermiştik. Mekân ise daha çok vakanın cereyan ettiği bir yer, bir zemin bu anlatıda. Postmodern görevler verilmemiş yani. Güneş'in romanını değerler eğitimi bağlamında da okumak mümkün. "İyilik", "gayret", "çalışmak" ve "sevgi" gibi değerler roman boyunca yakamızı hiç bırakmıyor.

Romanın kusurları yok mu? Elbette var. Kahramanları dönüşümü daha derinlemesine verilebilirdi mesela. Ayşe'nin başından geçen talihsizlikler kısa tutulabilirdi. Zira buna benzer bir hikâyeye "Esmâ" bölümünde yeterince uzun verilmişti. Mükerrer bir hikâyeye okumuş olduk bu bölümlerde. Romanda gereksiz bir didaktizm var, yıllarını öğretmeye adanmış bir akademisyen olan Güneş'in bu ilk romanında bağışlanabilir bir durum bu. Yazar, romanda Yunus Emre'den, Mevlana'dan, Fuzuli'den

ve pek çok şairden ictibaslar yapıyor. Bunlar artık geride kaldı, postmodern romanlarda bunlara gerek yok. Ayet ve hadislerden dozunda yararlanılmış, daha fazlası hidayet romanı sınıfına sokabilirdi eserini. Roman yer yer gezi yazısı tadında. Nasıl olmasın? Hindistan coğrafyasının orijinalitesi yolu oraya düşen her sanatçımızı etkilemiş. Abdülhak Hâmîd mesela. Hazret, oradaki vahşi tabiatı ve hatıralarını uzun uzun anlatmış “Bunlar Odur” adlı manzumesinde ve diğer pek çok şiirinde. Hindistan’da bir yıl görev yapan Hatice Güneş de şair-i azamın yolundan gitmiş. Romanda pek çok tarihsel ve dinsel mekânın hikâyesi anlatılıyor. Kutub Minar, Akshardam Tapınağı, Hüma-

yun Türbesi, Begüm Sultan, Kızıl Kale ve Taç Mahal bunlardan bazıları. Bu mekânların çevresinde gelişen hikâyelerin aktarılması bir merak uyandırıyor, zevkle okunuyor ama romanda bir aks sorunu oluşturduğu kesin. Yazar sanki “bir daha roman yazamam belki” diye düşünmüş olmalı ki bütün tuşlara basma ihtiyacı duymuş. Oysa bu romandan en az biri roman olmak üzere iki kitap daha çıkardı. Sadece Esmâ karakterine ait bir roman ve bir gezi yazısı. Akademik hayatın zorluklarını geride bırakmış genç bir akademisyen Hatice Güneş. Daha nice nitelikli ve faydalı eserler ortaya koyacağından kuşkuumuz yok.

TEVFİK FİKRET, BÜTÜN ESERLERİ/ELEŞTİREL BASIM

Gözde Orçan¹

*“Kolay mı?.. San’atı siz öyle kendi kendisine
Olur biter mi kıyâs eyliyorsunuz?.. Heyhât!
Vücûda gelmek için bir sahîfe-i nağamat
Neler çeker o beyinler, neler çeker de yine
O nağmelerdeki te’sîri bulmayıp kâfi
Arar bu aczini tasvîre bir lisân-ı hâfî
Kolay bu, öyle mi?.. Siz kâinât-ı san’atte
Ne ıztırâb iledir bilseniz güzâr-ı hayât.”²*

Tevfik Fikret

Kaleminden manzum ve mensur eserler çıkan, yenileşme devri Türk edebiyatının en önemli ediplerinden Tevfik

Fikret, okur dünyasında daha ziyade şairlik cephesiyle tanınmaktadır. Bugüne kadar Fikret hakkında pek çok çalışma yapılmıştır ve edebî öneminden dolayı yapılmaya devam edecektir. Bu çalışmaların sonuncularından ve en kapsamlılarından biri de yeni Türk edebiyatı alanındaki kaynak niteliği taşıyan çalışmalarıyla tanınan Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nâzım Hikmet Polat tarafından hazırlanan Fikret külliyesi.

Nâzım Hikmet Polat’ın *Tevfik Fikret Bütün Eserleri/Eleştirel Basım* adını taşıyan çalışması, titizlikle yayıma hazırlanarak tek ciltte bir araya getirilmiş bir külliye olarak dikkat çekmektedir. Yapı Kredi Yayınlarının “Delta” dizisinde yer alan eser, Aralık 2021 tarihinde okurlarına sunulmuştur. Eser, dizinin bölümü de dâhil olmak üzere 1771 sayfadandır oluşmaktadır. Sayın Polat, özenli

- 1 Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, gozdeorcann@gmail.com
- 2 Tevfik Fikret, *Bütün Eserleri/Eleştirel Basım*, Haz.: Nâzım Hikmet Polat, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2021, s.1044.